

דבר העורך

קוראים יקרים.

בגליון 248 פירסמנו את סיפורו המרגש של נהג המוניית מבית הכנסת בשכונת נאות שקמה בראשון לציון. מסתבר שהסיפור נגע לליבם של רבים, ולפניכם שטים מן התגובות היותר יפות שנשלחו אלינו.

הקנס על השיעור

לכבוד "מאורות הדף היומי".

מצורף בזה סיפור אישי לפירסמו בעלונכם.

תקופה ארוכה השתתפתי בשיעור קבוע המתקיים מידי יום בין השעה שלש וחצי לארבע אחר הצהרים.

בדרך כלל, דייקתי והקפדתי להגיע לשיעור בזמן. פעם אחת אירע שנאלצתי להתעכב בביתי עד שלש וחצי, השעה שבה השיעור מתחיל.

ברגע שבו הזדמנה לי האפשרות לצאת אל השיעור, נטלתי את מפתחות רכבי ונסעתי לרחוב חזון איש בבני ברק, מקום מסירת השיעור.

הגעתי סמוך למקום השיעור, השעה היתה שלש וארבעים.

כל מקומות החניה היו תפוסים, ורק מקום חניה מסומן בכחול לבן ויתר ריק, כממתין עבורי.

החנתי שם את רכבי, ונוכחתי לצערי כי כרטיסי החניה שברשותי אזלו לחלוטין. המדחן מוקם במרחק מה ממקום חנייתי, והחלטתי ליטול את הסיכון, אם אקנס, אשלם זאת בשמחה, כדי לא להפסיד את חציו השני של השיעור.

בשעה ארבע וחמישה פסעתי לעבר מכוונתי, ונייר לבן ובוהק התאמץ להשתחרר מן המגב שהצמיד אותו לשמשת המכונית.

עיריית בני ברק קנסה אותי בשבעים ש"ח טבין ותקילין. לא כעסתי עליהם, אדרבה, הרגשתי שהיה שווה.

כמה ימים לאחר מכן, ביום שישי בבוקר, ניגשתי לסניף הדואר ברחוב חזון איש, כדי לשלם את הקנס שהושת עלי.

לאחר התשלום, יצאתי מסניף הדואר, ופסעתי לעבר ה'כספומט' הקרוב, כדי לחדש את מלאי המזומנים שברשותי. ליד המכשיר, על הרצפה, היו מונחים שני שטרות של כסף. שטר אחד של חמישים שקלים ושטר נוסף של עשרים שקלים. שבעים השקלים ששילמתי לפני מספר דקות,

דף עח/ב משמע שניהם כאחד

נשבע להתייעץ עם שני ידידים, ואחד מהם נפטר

גמרתנו עוסקת באחת המחלוקות הידועות שבתלמוד, אם "ואו החיבור" באה להפריד בין המילים שביניהן היא נתונה או לחבר ביניהן. נאמר בתורה (ויקרא כ/ט) "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת, אביו ואמו קלל דמיו בו". לדעת ר' יאשיה, התורה חזרה ושנתה את עונשו של הבור, שאם לא היתה עושה כן, היינו מטילים עונש מיתה על בן שקילל את אביו ואת אמו גם יחד בלבד - "יקלל את אביו ואת אמו". ואילו לדעת ר' יונתן גם ללא הפסוק המיותר, די היה בקללת אחד ההורים כדי להמית את הבור, ולא היינו דורשים מהמילה "ואת", כי יש להגביל את מות הבור המקלל למקרה שיקלל את שניהם ביחד בלבד. בעקבות מקרה מעניין שהובא לפני הרשב"א, הוא גילה את דעתו שהלכה כר' יונתן.

מעשה שהיה כך היה. יהודי שקיצו קרב, קרא אליו את בנו מחמדו, וביקש ממנו להשבע כי לא ילווה ממון לאדם, טרם יוועץ בשמעון ובלוי ויקבל את רשותם. הבור נשבע כבקשתו של אביו, אך לימים הוא הועמד במצב מסובך שהועבר להכרעתו של הרשב"א. שמעון, אחד הידידים של אביו, שעמם הוא נשבע להתייעץ, הלך לעולמו. הבור לא ידע אם כעת די בהתייעצות עם לוי לפני שהוא מלווה כספים, או שמא מאחר ששמעון כבר איננו, לעולם לא יהא רשאי להלוות כספים, שהרי אינו יכול לקבל את רשותו.

הרשב"א (שו"ת ח"ה סי' ר"ס) מסביר, כי שאלה זו תלויה במחלוקת ר' יאשיה ור' יונתן. כלומר, לדעת ר' יאשיה, כאשר הבור נשבע שיתיעץ עם שמעון ולוי, כוונתו היתה שיתיעץ עם שניהם גם יחד, ואילו לדעת ר' יונתן, די בהתייעצות עם אחד מהם. ומאחר שהלכה כר' יונתן, רשאי הבור להלוות כספים לאחר קבלת רשות מלוי.

מדברי הרשב"א עולה, כי הוראתו זו תקפה גם אם שמעון ולוי חיים וקיימים, שכן, הבור נשבע שיקבל את רשותו של אחד מהם בלבד. ואכן, כך פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' רכ"ח סעי' מ'): "אב שהשביע את בנו שלא יוכל להלוות כי אם ברשות שמעון ולוי, מותר להלוות ברשות אחד מהם".

הט"ז (שם סי' מ"ט) תמה על פסקו של ה"שולחן ערוך". שהנה, ר' יונתן אינו חולק על ר' יאשיה ש"ואו החיבור" מאחד בין הדבקים והופכם למקשה אחת, אלא הוא טוען, כי פעמים ש"ואו החיבור" משמש כתחליף למילה "או" והרי זה כאילו כתוב "איש כי יקלל את אביו או את אמו". מעתה, כיצד ידע הרשב"א להכריע, שכוונת הבור בשבועתו היתה שיקבל את רשות שמעון, או את רשות לוי, שמא היתה כוונתו שיקבל את רשות שניהם גם יחד?

לפיכך, מסיק הט"ז, לא היתה כוונת הרשב"א אלא לכך, שוודאי לא התכוון הבור להגביל את עצמו להתייעצות עם שמעון גם לאחר מותו... אמנם, אם היה נשבע באופן שאינו משתמע לשתי פנים, שלעולם ייתיעץ עם שמעון, היה עליו להמנע ממתן הלוואות כל ימי חייו, אך

לעילוי נשמת

מרת **צפורה חיה רחל כרמל** ע"ה

ב"ר מרדכי אליעזר ז"ל

נלב"ע כ' ניסן תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

מרת **פראדל גיטל גומבו** ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע כ"ה ניסן תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר שמואל יצחק גומבו ומשפ' שיחיו-ארה"ב

לעילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה

בת ר' יוסף ושרינה ז"ל

נלב"ע כ' ניסן תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ילדיה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקובסון** ע"ה ב"ר יהודה ז"ל

ליום השלושים לפטירתה נלב"ע י"ח אדר תשס"ד **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

מאחר שנשבע באופן המשתמע לשתי פנים, ניתן לבאר את דבריו, שכל עוד שניהם בחיים, יקבל רשות משניהם, ואם אחד מהם ימות, יתייעץ עם הידיד שנותר בחיים. אכן, כך פסק הרמ"א (יו"ד סי' רט"ז סעי' ז'): "מי שהשביע את בנו שלא ילווה מעות לאחרים אם לא ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם, מותר להלוות ברשות האחד". לדעתו, איפוא, רק לאחר מות אחד הידידים, רשאי הבן להתייעץ עם הידיד שנותר בלבד.

דף עט/א אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד

השווה בפסח בארץ ישראל ובבעלותו חמץ בחו"ל, עובר על איסור חמץ?

הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל (י"מ שד"ח חכמה ויקרא כב/כח), עוסק בשאלה מרתקת, שיש לה השלכות גם לימי חג הפסח. כידוע, היום והלילה נכנסים ויוצאים בזמנים שונים על פני כדור הארץ. בשעה שהשבת פורסת את כנפיה על ירושלים, היא שורה זה שש שעות על הונג קונג, ואילו בניו יורק המסחר בעיצומו, השבת תכנס עוד שבע שעות. תופעה זו לכשלעצמה אינה מעוררת שאלות הלכתיות, אלא למי שמצליח לעבור ממקום למקום במהירות עצומה [ראה בהרחבה בגליון 180 במאמר "מדוע כל היהודים אינם שובתים ביחד?"] או כאשר שני גורמים המהווים שני מרכיבים של נתון אחד, נמצאים בשני מקומות שונים על פני כדור הארץ.

פרה פריסאית ועגל אתיופי: הנה, לדוגמה, התורה אוסרת לשחוט "אותו ואת בנו ביום אחד". אסור לשחוט בהמה ובנה באותו יום. מה דינה של פרה אתיופית שהמליטה עגל ולאחר מכן הוטסה היישר לפריז. בשעה שהשמש עדיין לא שוקעת בפריז, האתיופים שקועים עמוק בתוך הלילה. שוחט אשר יטול את האם הפריזאית וישחטנה ביום ראשון טרם שקיעת החמה, כאשר באותה שעה באתיופיה כבר יום שני, יגרסם לשאלה מעניינת. כאשר נדון מתי מותר לשחוט את העגל נמצא, כי אם נסתכל על מקום שחיטת האם, הרי שהיא נשחטה ביום ראשון, ואין כל מניעה לשחוט את הבן לאחר מספר שעות, כאשר בפריז כבר יום שני. אך אם נסתכל על העגל, לפי מקומו, אמו נשחטה ביום שני, ומותר לשחוטו ביום שלישי בלבד. בשאלה זו מכריע ה"אור שמח" כי יש להלך אחר שחיטת האם.

נידון מעניין זה, נוגע במישרין גם לחג הפסח. אסור ליהודי להיות בעליו של חמץ בימי חג הפסח. מה דינו של איש עסקים בני ברק שבבעלותו חמץ הנמצא בלוס אנג'לס שבארצות הברית. קיים פער של עשר שעות בין ארץ ישראל ללוס אנג'לס. כאשר בארץ ישראל השעה היא שש אחר הצהריים, בלוס אנג'לס השעה היא שמונה בבוקר. השאלה היא, מתי מתחיל איסור החמץ של יהודי זה, ומתי הוא מסתיים. אם נהלך אחר מקום שהותו של החמץ, כאשר הוא יישב בליל הסדר עם קיטל, יהא ברשותו חמץ והוא לא יעבור על כל איסור, משום שבמקום המצאותו של החמץ עדיין לא נכנס חג הפסח. אך אם נהלך אחר מקום שהותו של הבעלים, עליו למכור את החמץ לפי חלות חג הפסח במקום מגוריו.

איסור חמץ לפי הבעלים או לפי החמץ: ובכן, שאלה זו נתונה במחלוקת גדולה בין הפוסקים. יש אומרים, כי איסור חמץ מונח "אקרקפתא דגברא", היינו: על ראשו של האדם, ויש להלך לפי מקום שהותו (שו"ת "חסד לאברהם", מבוסטאטש, או"ח סי' ל"ה), ויש אומרים, כי מקום החמץ הוא הקובע (עיי' שו"ת "עונג יום טוב" או"ח סי' ל"ו, ועיי' שו"ת "ארץ צבי" סי' פ"ג). יהודי בר אוריין שח לרבני בית מדרשו, כי בשיחה עם בעל מפעל ענק לייצור מזון חמץ בארץ ישראל התברר, כי בימי חג הפסח בעל המפעל שוהה בארצות הברית. מיד עלה בדעתו של התלמיד חכם, כי מכשול אדיר מצוי כאן. שהרי, במוצאי חג הפסח החמץ חוזר לבעלותו של בעל המפעל, ובאותה שעה הוא שרוי עדיין בעיצומו של חג הפסח, ונמצא חמץ זה אסור באכילה לדעת חלק מן הפוסקים, שהרי חמץ שעבר עליו הפסח, ברשותו של יהודי, אסור באכילה!

הוא פנה בזריזות לגוף הכשרות הפעיל באותו מפעל, שם מיהרו להרגיעו כי הם ערים לבעיה זו, ולפיכך, הם אינם קונים את החמץ מן הגוי בצאת החג, אלא למחרת היום.

דף פג/א היום הולך אחר הלילה

איסור חמץ מחצות היום, מדוע?

אנו יודעים, כי היממה מתחילה בלילה, כאמור בסוגייתנו "היום הולך אחר הלילה". ממתי מתחילה היממה - ארבע אפשרויות: הראשונים (מאירי פסחים ה'א בשם רבותיו) כותבים, כי נקודת התחלה זו של היממה, נבחרה מתוך ארבע אפשרויות להתחלת היממה. א. תחילת היום. ב. תחילת הלילה. ג. חצות היום. ד. חצות הלילה.

יש מאומות העולם המחשבים את תחילת היממה מזריחת החמה, ואחרים מחשבים את היממה מחצות הלילה, כפי שנוהגים כיום רוב הגויים. האיזצטגנינים וחכמי התכונה והאסטרונומיה מחשבים את תחילת היממה בחצות היום, אך כאמור, תורתנו הקדושה קבעה, כי "היום הולך אחר הלילה", שנאמר (בראשית א/ה) "ויהי ערב ויהי בקר", תחילה הערב אחר כך הבוקר.

יוצאים מן הכלל הם ה"קדשים", כמבואר בסוגייתנו, שלגביהם הלילה הולך אחר היום, וכגון, בשר תודת שלמים נאכל ביום ההקרבה והלילה נכלל ביום זה, עד שברושלמי (יומא פרק א' הל' א') הסתפקו, אם שבעת ימי המילאים שבהם חנכו את המשכן, החלו גם הם בבוקר ונמשכו עד סוף הלילה השביעי.

גם איסור חמץ בפסח, אינו נוהג מתחילת היממה, בליל ט"ו, אלא כבר מצהרי היום של

חזרו לארנקי במהירות וביעילות.
כל מילה מיותרת.

בברכה ובהוקרה
יעקב זילברליכט
בני ברק

המכתב הבא, מכיל בתוכו סיפור, שיש בו
בבחינת סיפור לחי.
בהנאה.

האבידה שחזרה לבעליה

שלום לכם.

במדור "דבר העורך" בגיליונכם מס' 248 מובא סיפורו של נהג המונית אשר לא ויתר על שיעורו היומי בשביל "עסקים" ומן השמים זימנו לו במכוניתו מציאה של 50 דולרים שהרב שלו פסק לו שהוא יכול לקחתם לעצמו מכיון שאין על השטר סימנים ובכך זכה בדיוק בסכום שהפסיד יום לפני כן.

סיפור זה הזכיר לי מעשה באבידה ומציאה שאירע לי לפני כארבעים שנה, עם מוסר השכל קצת שונה. ומעשה שהיה כך היה: במוצאי השבת אחד צעדי יחד עם ילדי ברחוב עמוס בירושלים, בדרכי מבית חמי ברח' רלב"ח לביתי ברחוב עובדיה. בהגיענו סמוך לפינת רחוב עובדיה מס' 1 בעטה בתי בת ה 8 ללא משים במעטפה שהיתה מונחת על הכביש, ומתוכה "נשפכו" מספר שטרות של דולרים. אספתי אותם וספרתי 5 שטרות של 100 דולר כל אחד 41 שטרות של 50 דולר כל אחד. מציאה לגמרי לא פשוטה, בפרט באותם הימים. הכנסתי אותם חזרה למעטפה שנשאה את הסמל של בנק דיסקונט אך ללא שם, כתובת או כל סימן אחר.

קברת מגוריו של הגאון ר' שלמה שרייבר זצ"ל, אב"ד בית הדין של אגודת ישראל, ברחוב מלכי ישראל מול רחוב עמוס, נראתה כמוצא הנכון לפתרון הבעיה. מיד נכנסנו אליו והצגנו לפניו את המעטפה ואת השאלה, ותשובתו היתה בערך: המעטפה הזאת איננה סימן כי יש אליהם כמוה בשוק. גם כמות הכסף איננה ממוחה סימן מובהק. אין לי כן, אמר הרב, יש עניין של לפני משורת הדין, ולפי זה מן הראוי שאכניס עוד באותו ערב מודעה במדור האבידות של "המודיע" על מציאת סכום כסף, בלי לפרט את סוג המטבע ואת מקום המציאה. **חלף** יום ואין קול ואין עונה. גם פרסום חוזר של המודעה למחרת - לפי המלצת הרב - לא הביא שום תוצאה. לשאלתי בשלישית אמר הרב, שמכיון שאנו עוסקים ב"לפנים משורת הדין", שאפרסם הפעם את איזור מקום המציאה ואולי זה יעורר איוש שהיה תשומת לב.

למחרת, ביום שלישי, בצהרי ממשרדי להפסקת צהריים, הבחנתי במכר הגר סמוך לביתי כשהוא צועד בחפזה ומתנשף למולי. לשאלתי: לאן פניך מועדות ומה החפזון, ענה לי שהוא ממחר למשרדי "המודיע" בבית פנחס כדי לברר בקשר למציאת סכום כסף. שאלתי אותו באיזה סכום מדובר ומיד נקב בסכום של 700 דולר. בטרם גיליתי לו שהספק נמצא ביד, רציתי לשמוע ממנו על נסיבות האבידה ומדוע חלפו שלשה ימים עד שהבחין במודעה?

זה סיפורו: לקראת חגיגת בר-מצוה של קרוב משפחה שנערכה במוצאי שבת שעברה ברמת גן, הגיע אליהם דוד מארצות הברית ששהה בביתו כמה ימים ולקראת שבת נסע לרמת גן והפקיד בידו מעטפה ובה 700 דולר על מנת שיביאם עמו במוצאי שבת. ואכן, בטרם צאתם מהבית במוצאי שבת דאג לכך שאשתו תכניס את המעטפה לתוך תיק היד שלה. כשהגיעו לחגיגת הבר-מצוה הופתעה האשה לראות שהמעטפה לא נמצאת בתיק. שקלו וטרו בדבר עד שהגיעו למסעדה שבדואר השאירה את המעטפה בביתה על השלחן ולא הכניסה אותה לתיק, אלא שמיד עם בוקר עליו לחזור לביתו כדי לודא שהעזרתו לא תשלך את המעטפה לאשפה, או שעוד יספיק להגיע לפני פינוי האשפה. משהגיע לביתו שברחוב עובדיה, מספר פגיעות מלקות המציאה, כמובן שלא מצא את המעטפה וגם לא את העזרת שכבר השלימה את עבודתה והלכה, וגם האשה פנתה כבר מהרחוב.

באין בידו פתרון אחר לתעלומה הגיע כבר לידי יאוש ועתה אין לו אלא למצוא דרך איך לפצות את הדוד מאמריקה. אף לא לרגע עלתה על דעתו ועל דעת אשתו האשת המחשבה שבשעה שיצאה לרחוב במוצאי שבת, היא פתחה את התיק להוציא משוה מתוכו ולא שמה לב לנפילת המעטפה מתוך התיק על הכביש, ממילא גם לא ניסה לבדוק את מדור האבידות בעתון.

ביום שלישי בצהריים נכנס לסעוד את לבו

הדף היומי

במסעדתו הידועה של הרה"ח ר' שלום ליהמן ז"ל ברחוב מאה שערים, שם תינה את לבו בפני בעל המסעדה על מצוקתו בקשר לאבדן הכסף. ענינו של ר' שלום נפקחו מיד לרווחה והוא הצביע לפניו על עתון "המודיע" ואמר לו: בדוק במדור האבידות, כי היום ראיתי מודעה על מציאת כסף באיזור גאולה, לך ותשאל שם אם זה לא הכסף שלך. . .

היתה זו שמחה משולשת של בעל האבידה, שלי ולא פחות מזה של רבי שלמה שרייב זצ"ל על שה"לפנים משורת הדין" שלו החזיר אבידה לבעליה.

א. ברנר
ירושלים

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדין היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il
בברכת התורה העורך

פנינים

ד"ר מעניין הוא: ראובן שחט פרה ושמעון אסח לשחוט בנה. מה להם זה לזה? האיש אחד שחט את האם ויאסור את כל העולם לשחוט את הבן? הא' למדת ש"ר ישראל" הוא חלק מעם ישראל, כולם שייכים זה לזה, כולם ערבים זה בזה. לא לחינם נוטים הגויים לגלגל חטא היחיד על הכלל כולו ("יאזניים לתורה", אמור).

דף פגא אף ערב יום הכיפורים בגליל **בגליל ולא ביהודה**

המשנה מונה את המועדים שבהם היה על מוכר בהמה להודיע לקונה, כי הוא מכר את אמה של הבהמה או את בתה, משום שיש לשער שהבהמה הקודמת, האם או הבת תשחט בערב החג, והבהמה הנמכרת כעת אסורה בשחיטה באותו יום, שהרי אמרה תורה "ואתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". אחד הפרקים הללו, הוא "ערב יום הכיפורים בגליל".

מדוע דווקא בגליל? אמר ה"משך חכמה" (אמור), כי ביהודה נגזרו גזירות רבות (ירושלמי פ"ק דכתובות), גם על יום הכיפורים (להלן ק"א), לפיכך, לא הרבו בסעודות בערב יום הכיפורים, לבל יוודע לקלגסי האוייב כי יום הכיפורים קרב ובא. . .

דף פגב כיסוי הדם . . . ונוהג בחיה ובעוף

כיסוי רק בחיה ועוף

מדוע אין מצות כיסוי הדם נהגת גם בבהמות?

בעל ה"חינוך" (מצוה קפ"ז) מבאר, כי מאחר שדם קרבנות הבהמה נזרק על המזבח ואי אפשר לכסותו, התורה נמנעה מלצוות על כיסוי דם בהמות החולין, כדי שלא לחלוק בין קדשים לחולין (ואף שגם בקרבנות העוף נזרק הדם, קרבנות מעטים המה, עיי"ש).

דף פגב ונוהג בחיה ובעוף

השלי בבר נשחט

מצינו במדרש שהשלי ירד מן השמים כשהוא שחוט. מדוע?

אמר משה רבינו, (במדבר יא/כב) "הצאן ובקר ישחט להם. אם את כל דגי הים יאסף להם". מדוע לא הזכיר חיות ועופות? לפי שדמם טעון כיסוי, ואין מכסים בעפר המדבר (כדלהלן פח"ב). **לפיכך** ירד השלי שחוט כבר, ולא הוצרכו לכסות את דמו". . . עלים לתרופה", שכי"ב, בשם "נחלת בנימין".

דף פגב ונוהג בכוי מפני שהוא ספק

כוי או כוי

כאמור בגמרא (פ"א), הכוי הוא ספק חיה, בהמה, או בריה בפני עצמה. להלכה יש הסבורים שהוא בעל החיים הנקרא 'בופלי' (עיי' רמ"א יו"ד סי' כ"ח סעי' ד') וביאור הגרי"א שם ותפארת ישראל כאן אות ה').

דינים רבים בשי"ס נזכרו אודות הכוי, מפני ספיקותיו, והם מכונסים בכמה וכמה משניות בסוף פרק שני של ביכורים.

בדרך כלל מקובל ששמו הוא פוי, אולם יש הקוראים לו פוי, בעולם הישיבות נוהג לומר שגם זו מן הספיקות שבו. . .

דף פדא תוד"ה עשה מנה . . . אורחים יום ראשון אוזרים. . .

י"ד ניסן, מחצות היום. בטעם הדבר כתב המאירי (שם) הסבר מרתק ביותר. הוא כותב, כי איצטגניני מצרים חישובו את היממה, מחצות היום, כאמור, ולפיכך, איסור חמץ של חג הפסח אשר בו יצאנו ממצרים, נקבע בחצות היום! (ועי' ספר העיבור לראב"ח מאמר א' שער ט').

גם בלימוד תורה, הלילה הולך אחר היום: מעניין לציין, את חידושו של רבינו יונה (ברכות יא/ב), כי גם בלימוד תורה הלילה הולך אחר היום, ומי אשר לא עלה בידו להשלים את חוק לימודו ביום, ישלימו בלילה שלאחריו. זו גם הסיבה, שהלומד בלילה אינו צריך לברך מחדש ברכת התורה, משום שהברכה שבירך ביום, חלה גם על הלימוד של הלילה, גם לאותם פוסקים הסוברים, כמנהגנו, שיש לברך ברכת התורה מידי יום ("שולחן ערוך" סי' מ"ז סעי' י"ב).

"אגרת השבת" של רבי אברהם אבן עזרא: בעבר הרחוק, היו קבוצות שוליות שהשיבוש אחז בהם, והם טענו כי גם בשבת הלילה הולך אחר היום, וטענתם נבעה מדברי משה רבינו (שמות טז/כב): "כי שבת היום לה'". . . (עיי' אבן עזרא בפירושו לתורה שמות טז/כה). כדי לעקור את טענותיהם מן השורש, כתב רבי אברהם אבן עזרא את "אגרת השבת" המפורסמת, בה הוא תקף את בעלי הדעה הלזו.

חידוש עצום מקובל בשמו של בעל ה"הפלאה", "המקנה" והפנים יפות", רבי פנחס הלוי הורביץ, רבה של פרנקפורט, אשר נזקק לחידושו בעקבות קושיה איתנה של רבותינו הראשונים (תוס' קידושין לז"ב ד"ה "ממחרת הפסח"): נאמר בתורה (במדבר לג/א) "בחמשה עשר יום לחודש הראשון ממחרת הפסח", ואילו (יהושע ה/א) הנביא משתמש בביטוי "ממחרת הפסח", בהתייחסו לט"ז בניסן!

היום הולך אחר הלילה, החל ממתן תורה: "המקנה" (שם) מתרץ, כי לפני מתן תורה, הלילה הלך אחר היום, ורק לאחר מתן תורה, היום הולך אחר הלילה. לפיכך, לגבי יציאת מצרים שהיתה לפני מתן תורה, בוקרו של יום ט"ו ניסן הוא "ממחרת הפסח", שהרי הלילה שלפני כן שיך ל"ד ניסן. אולם, לאחר מתן תורה, "ממחרת הפסח" הוא בט"ז ניסן. . .

בעל ה"תורה שלמה" (מילואים לפרשת בא סי' מ"ג) מחזק את דבריו מן הכתוב בספר "יסוד עולם" (ב', י"ז), כי החל ממתן תורה נוהגים שהיום הולך אחר הלילה, שכן קיבלו בני ישראל איש מפי איש מפי הגבורה.

'גוי ששבת' צריך לשבות משבת בבוקר עד יום ראשון בבוקר: רבי פנחס הלוי הורביץ, מוסיף על כך בספרו על התורה (פנים יפות, בראשית עמ' כ"ו), כי זה הוא שנאמר בתורה (בראשית ח/כב), "ויום ולילה לא ישבתו", תחילה היום אחר כך הלילה. לאור דבריו אלו הוא מגדיל לחדש, כי האיסור לנכרי לשבות בשבת, הוא משבת בבוקר, עד יום ראשון בבוקר. . . משום, שרק בני ישראל נוהגים שהיממה מתחילה עם לילה. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת בהשמות לסי' קכ"א) כותב, כי לפי דבריו ניתן ללמד זכות על בתי ישראל שהמשרות הנוכריות שבביתם שובתות ממלאכה כמנהג בעליהן, שכן, לא עברו על כל איסור שהרי במוצאי שבת הן עושות מלאכה [ועיי"ש מה שהשיג על דבריו. וכן עיי' בשו"ת "בניין ציון" סי' קכ"ו שחולק על חידושו זה].

דף פגב כיסוי הדם

כשהמוסלמים אילצו את היהודים לומר אלל"ה וואכב"ר

מצוות כיסוי הדם נהגת בשחיטת חיה ובשחיטת עוף. כאשר אדם שוחט חיה או עוף, עליו לכסות את דמם, כמבואר בדפים אלו בהרחבה. חשוב לציין, בקצרה, מחלוקת ראשונים עקרונית לגבי הגדרת מצוות כיסוי הדם.

ברכת כיסוי הדם, לפנייה או לאחריה: כלל יסודי בהלכות ברכות המצוות קובע, כי יש לברך "עובר לעשייתך", היינו: לפני עשייתן (פסחים ז/א). ובכל זאת, לדעת הבה"ג, במצוות כיסוי הדם, תחילה יש לכסות את הדם ורק לאחר מכן לברך.

הבה"ג - השחיטה וכיסוי הדם הן מצווה אחת: הרא"ש (סי' ו') מסביר, כי על כל המצוות מברכים בתחילתם, אולם, העומד לכסות את הדם, אינו עוסק בתחילת המצווה, משום שלדעת הבה"ג מצוות השחיטה ומצוות כיסוי הדם, מעשה מצווה אחד המה, וממילא, מאחר שאין לברך באמצע מעשה מצווה, יש לברך עם סיומה של המצווה, לאחר כיסוי הדם. ברם, הרא"ש מסיים, "והעולם לא נהגו כך, משום דחשיבי כסוי, מצווה בפני עצמה". הרמב"ן (פ"ב), מסביר גם הוא את שיטת הבה"ג, באופן שונה קצת. הוא אינו כותב שמצוות השחיטה ומצוות כיסוי הדם הן מצווה אחת, אלא שלדעת הבה"ג, מצוות כיסוי הדם תלויה בשחיטה, שהרי השוחט שחיטה שאינה כשרה, פטור מלכסות את הדם, ולפיכך, מאחר שכבר התחיל במעשה השחיטה ימשיך בכיסוי הדם, ואחר כך יברך.

את דברי הרא"ש הנוכחים, כי אין לברך על מצווה באמצע עשייתה, מציב בעל ה"תבואות שור" כנגד פסקו של ה"פרי חדש" (יו"ד סי' י"ט). ה"פרי חדש" מספר, כי השוחטים היהודיים הועמדו בעביה על ידי שכניהם המוסלמים, אשר ביקשו לרכוש בשר משחיטתם, אך "לפי דת ישמעאלים אינה מכשרת הבהמה להם אלא אם כן יאמר השוחט אלל"ה וואכב"ר. . . א-ל כביר, והם מקפידים שלא יאמרו מילות הללו אלא סמוך לשחיטה מיד באופן שגם אינו יכול לברך ברכת השחיטה אחר אמירת דברים אלו". ברור, קובע ה"פרי חדש", שהשוחט אינו רשאי לברך ואחר כך לומר מילים אלו ולשחוט, מפני שזה מהווה 'הפסק' בין הברכה לבין השחיטה. לפיכך, הוא ייעץ לשוחטים שיברכו את ברכת השחיטה, לאחר שכבר החלו לשחוט.

ה"תבואות שור" (שם ס"ק ט"ו) תמה, הרי הרא"ש קובע, כי אין לברך באמצע קיום מצווה, וכאשר אין אפשרות לברך בתחילת המצווה, יש לברך עם סיומה?
אמירה מעניין השחיטה אינה 'הפסק': לגבי השוחטים שנאלצו לומר "אלל"ה וואכב"ר", הורה בעל ה"תבואות שור" בניגוד לדעת ה"פרי חדש", כי אמירה זו אינה מהווה הפסק בין הברכה לבין השחיטה, משום שהיא אמירה בעניין השחיטה ורק אמירה שאינה מעניין השחיטה מהווה הפסק.

דף פ"ב שחט מאה חיות במקום אחד

האם מותר לאכול את העוף בטרם דמו כוסה

מבואר במשנתנו, כי השוחט מאה עופות במקום אחד, רשאי לכסות את דמם בכיסוי עפר בפעם אחת, ואינו צריך לכסות כל דם בנפרד. השאלה המתעוררת היא, האם מותר לאכול מן העוף השחוט עוד בטרם היה סיפק בידי השוחט לכסות את דמו. ובכן, בנידון זה נחלקו הפוסקים, כלהלן.

במשנה (למא) נאמר, כי השוחט בעל חיים ולא יצא ממנו דם רשאי לאוכלו. מה חידוש בדבר? הראב"ן (סי' רכ"ב) מוסיף על דברי משנתנו, כי אף על פי שלא היה דם, והשוחט את החיה או את העוף לא קיים את מצוות כיסוי הדם, במקרה זה אין בכך כל פסול, כי מצוות כיסוי הדם לא חלה כלל, שהרי לא יצא דם. הרי לנו, מסיקים בעל "ערך השולחן" (סי' כ"ח ס"ק ג') ובעל "מעשה אברהם" (יו"ד סי' י'), כי אם מצוות כיסוי הדם חלה, אסור לאכול מן העוף עד שהמצווה מתקיימת, רק כאשר המצווה לא חלה, מותר לאכול ממנו למרות שלא התקיימה מצוות כיסוי הדם.

ואילו המהר"ם בן חביב (שו"ת "קול גדול" סי' ל"ב) חולק וסובר, כי מותר לאכול מן העוף, עוד בטרם כוסה דמו ואף ראייה הביא לשיטתו מסוגייתנו (פ"ח, ב) בה נאמר, כי בשכר שאברהם אבינו אמר "ואנכי עפר ואפר", זכו בניו לאפר פרה אדומה ולעפר סוטה. הגמרא מבארת, כי מצוות כיסוי הדם, הנעשית בעפר, אינה נמנית בין המצוות הנזכרות, מפני שבמצוות פרה אדומה ועפר הסוטה, יש הנאה לישראל, שנטהרים מטומאתם, והסוטה נקיה מחשד, אך במצוות כיסוי הדם, המצווה היא ללא הנאה גשמית. לו, מסיים המהר"ם בן חביב, היה אסור לאכול את העוף עד כיסוי דמו, היתה הנאה גשמית גם מקיום מצוות כיסוי העפר, שמעתה מותר לאכול את העוף ואת הבהמה ... הרי לנו, כי רשאי אדם לאכול בעל חיים שדמו עדיין לא כוסה. כך גם דעת המאירי: "שהכסוי אינו מעכב אכילת הבשר, אלא מכיון שנשחטה מותרת באכילה, ואין הכסוי מעכב, אלא שהיא מצוה בפני עצמה שלא ממכשירי האכילה". להלכה פסק ה"בית יוסף" (יו"ד סי' כ"ח) כדעת ה"אורחות חיים" שמותר לאכול מן הבשר טרם כוסה דם העוף.

בחר דף גמרא

הקדם והנצח את

נשמת יקירך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם

חל בחודשים:

תמוז, אב, אלול, תשרי וחשוון

בדף הגמרא, מסכתות:

בכורות, ערכין ותמורה

4600 לומדי השיעורים

בדף היומי ילמדו לעילוי

הנשמה המונצחת בעמוד

הגמרא, ויקיים בה

"אשרי מי

שבא לכאן ותלמודו

בידו"

לפרטים והרשמה ניתן לפנות

ליוסי הלפרין במשרדי

"מאורות הדף היומי":

טלפון: 03-6164725

פקס: 03-5780243

כנס ארצי לכלל מגידי השיעורים

בפרוס השנה האחרונה במחזור "הדף היומי" יתקיים

כנס חיזוק והתלכדות

לכלל מגידי השיעורים בדף היומי

בהשתתפות מרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור שליט"א

הכנס יתקיים אי"ה ביום חמישי כ"ד בניסן תשס"ד
באולמי "היכלי מלכות" רחוב שלמה המלך, בני ברק
בשעה 20:00 בדיוק

בתוכנית:

- ★ דבר גדולי ישראל שליט"א
- ★ חלוקת גמרות מסכת חולין, עד סוף המסכת
- ★ רעיונות ופתרונות לבעיות העומדות בפני מגיד השיעור
- ★ תורת הנאום - עמידה בפני ציבור, מפי מרצה בכיר

- כיבוד קל יוגש במהלך הערב -

בברכת פסח כשר ושמח

"מאורות הדף היומי"

מגידי שיעורים המעוניינים להפנות שאלות

שפתרונותיהם יוצעו ב"כנס"

מוזמנים לשלוח שאלותיהם לפקס' 03-5780243

ההרשמה חובה בטלפונים: אזור ירושלים 054-868755 שאר אזורי הארץ: 067-906657